

functionally, giving too many of its functions and authorities to a state, in consequence of that, a state «swallows up» a civic society.

УДК: 32:316.774 (497.2)

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗМІ В СУЧАСНІЙ РЕСПУБЛІЦІ БОЛГАРІЯ

Ця стаття досить широко розкриває основні тенденції, перспективи, проблеми розвитку ЗМІ в Болгарії. Болгарські ЗМІ пройшли тривалий шлях від тоталітаризму до демократії. Якщо розглядати основні зміни в ЗМІ за останні роки, то можна відзначити бум в їх розвитку. Важливою є зміна державної політики в області ЗМІ, розробка нового нормативного регулювання.

Ключові слова: ЗМІ, закон, зв'язок, радіо, телебачення, журналіст, ліцензування, саморегулювання.

„Свобода вираження думок є наріжним каменем демократії, особливо в тих країнах, які переживають перехідний період” – заявив Генеральний директор ЮНЕСКО Федеріко Майор Сарагоса під час Європейського семінару по зміцненню незалежності та плюралістичності ЗМІ в країнах Центральної і Східної Європи, який відбувся в Софії в 1997 р. Основними ж завданнями декларації (за підсумками семінару) є підкреслення того, що створення, підтримка і зміцнення незалежних плюралістичних та вільних засобів інформації є найважливішою основою для розвитку та збереження демократії в країнах Центральної і Східної Європи. Адже, основним завданням ЗМІ є діяльність, яка спрямована на суспільні потреби, і відповідає суспільному інтересу [14].

ЗМІ в Болгарії стали важливим чинником розвитку країни з моменту повалення тоталітарного режиму Т. Живкова. Після демократичних перетворень кінця 90-х рр. ХХ ст. болгарське суспільство значну увагу почало приділяти розвиткові засобів масової інформації. Лібералізація ринку та свобода конкуренції докорінно змінила ландшафт ЗМІ.

Зрозуміло, що громадянське суспільство не може існувати без актуальних ЗМІ. Вірно також і те, що ЗМІ не можуть існувати, як правило, без чітких обов'язків. У зв'язку з переходом до інформаційного суспільства в Болгарії можна відзначити значні зміни в розвитку ЗМІ, однак неможливо не помітити і певних труднощів.

Питаннями удосконалення законодавства Болгарії в сфері медіа і, відповідно, приведення його до європейських аналогів активно займаються болгарські, європейські та американські науковці, законотворчі, журналісти. Серед них варто виділити групи експертів, які в основному складаються з правників та журналістів, зокрема це група болгарських експертів на чолі з Валентіном Георгієвим [18], Даріною Зінов'євою [21], Райною Ніколовою [9], Весселою Табаковою [15]. Всі вони вказують на проблеми розвитку болгарських ЗМІ у постсоціалістичний період. Складність ситуації додає і той факт, що болгарський медіа-простір останніми роками став яскравим відображенням

Key words: civic institutions, a non-state sector, a state model of partnership, a model of prosperity, a model of «associative democracy», «the third sector».

© **Іван Осадца**
(м. Чернівці)

економічних і політичних потрясінь, які сколихнули цю балканську країну. Економічна нестабільність в країні, європейська та євроатлантична інтеграція країни, політичні протистояння та інші фактори не дозволяли Болгарії швидко та якісно реформувати згідно сучасних потреб медіа-сектор.

Схожі проблеми переслідували і інші країни колишнього соцтабору, зокрема Росію і Україну. Українські та російські науковці, порівнюючи тенденції розвитку колишніх радянських республік, країн, що входили у Організацію Варшавського Договору, та розвинених європейських країн сходяться на думці, що всі постсоціалістичні країни стали заручниками застарілого законодавства в сфері медіа, їм довелося спочатку вирішувати складні економічні питання, а вже потім реформувати законодавство в інформаційній сфері, зокрема щодо ЗМІ. До такої групи варто віднести А. Назайкіна [8], О. Вознесенська [1; 2], О. Приходько [12], Д. Хоменко [17], А. Письменницький [11], Ю. Громенко [3], Н. Лютко [6], Ю. Палагнюк [10].

Європейські і американські експерти, науковці більше приділяють увагу на питання вивчення стану розвитку медіа-простору Болгарії та шляхи вирішення тих проблем, які стоять сьогодні перед болгарським суспільством у інформаційній сфері. Серед таких робіт виділяється спільна робота Йоланди Столте і Рейчел Сміт [5].

Окрему групу дослідників проблем розвитку медіа в Болгарії становлять міжнародні організації, які в своїх звітах та рейтингах оцінюють стан трансформації медіа-простору сучасної Республіки Болгарія і приведення законодавства цієї країни до європейських стандартів. Наприклад, Фондом Сороса постійно проводяться дослідження під назвою „Телебачення в Європі”, в яких експерти намагаються оцінити стан розвитку телебачення та інших ЗМІ в різних країнах Європи, зокрема і в Болгарії [16]. Міжнародною науково-дослідною організацією IREX проводиться щорічний моніторинг розвитку сектору ЗМІ в різних країнах світу під назвою „Індекс стійкості ЗМІ”. За цим критерієм свободу ЗМІ в Болгарії підривають безперервні політичні та економічні втручання, щоправда засоби масової інформації цієї балканської країни експерти відносять до майже стійкої преси [19].

З урахуванням пріоритетів, встановлених урядом у зв'язку з інтеграцією Болгарії до Європейського союзу, основними завданням у сфері ЗМІ стала:

- розробка та прийняття загальної правової та нормативної бази;
- максимальне обмеження державного впливу на національні засоби масової інформації;

– лібералізація радіо і ТВ, забезпечення гарантій стійкого розвитку незалежного громадського радіо і телебачення;

– створення структур і правил поведінки, які забезпечують справедливую конкуренцію та плюралізм і різноманіття засобів масової інформації.

Сьогодні в Республіці Болгарія функціонує достатньо велика кількість різноманітних періодичних видань, телерадіостанцій, Інтернет-видань. Зокрема, на кінець 2009 р. в Болгарії налічувалося близько 30 щоденних газет, з яких 15 національних, близько 60 регіональних газет. Аудиторія друкованих ЗМІ в Болгарії порівняно велика.

У зв'язку з переходом до нових ринкових умов, відбулися і помітні зміни у функціонуванні преси. Сьогодні преса залишається потужним інструментом інформаційного впливу на населення. Наприклад, щоденні газети охоплюють понад 6 млн. чоловік. Лідруючі позиції займають наступні газети: „24 години”, „Праця”, „Монітор”, „Парі”, „Стандарт” та інші. Цікавим є те, що лідерами на ринку щоденних видань є газети, якими володіє німецька видавнича група Вестдойче Альгемайне Цайтунг (ВАЦ). Загалом таке монопольне становище викликає деякі суперечки та протистояння в сфері ЗМІ. Лідерами серед щотижневих журналів є: „Бляск”, „Паралель”, „Хай клуб”, „Сдба” і „АвтоТруд”. В цілому лідерами на болгарському ринку преси, як і в усьому світі, є видання „жовтого” типу, а також журнали для жінок, про спорт та автомобілі. Тираж друкованих видань в країні за останні роки значно зменшився. Це можна пояснити декількома фактами, зокрема тим, що болгарська молодь надає перевагу електронним носіям інформації, Інтернету [7].

Щодо телерадіоорганізацій, то в Болгарії є два національних канали (Болгарське національне радіо (БНР) і Болгарське національне телебачення (БНТ)) та два приватних (приватна національна телевізійна організація (БТВ) та приватне національне радіо (радіо Dаріk)). Колишнє державне радіо було перетворене в суспільну компанію, і має найбільшу аудиторію. В столиці Софії є, наприклад, 32 FM радіостанції, також є 184 кабельних оператори, зареєстрованих в країні. Розвиток кабельної мережі відбувається дуже швидко. За оцінкою експертів, телекомунікації наземного ТВ будуть повністю цифровими до 2015 р.

Кількість он-лайн ЗМІ в країні постійно зростає, хоча її інформація майже неконтрольована і некерована. Майже всі основні газети мають он-лайн версію – це швидше за все продиктовано тим, що переважна більшість громадян країни надають перевагу електронним виданням.

В сфері ЗМІ в Болгарії можна чітко простежити територіальне розшарування, що призводить до значної монополізації в окремих регіонах.

Лідерами телепередач в основному є передачі розважального характеру, такі як „Хишове”, ігрова „Ризик печели, ризик губи” (БНТ-2), музична

„Какафонія” (БНТ-1). Щодо радіо, то у столиці Болгарії Софії, яка вирізняється серед усіх інших міст країни кількістю станцій, лідирують три радіостанції: „Хоризонт”, „Дарік” та „Віва”. Крім них можна виділити наступні радіостанції: „Веселина”, „FM +”, „Сигнал +”, „Експрес”, „Класик FM”, „Вітоша”. У Болгарії представлений широкий спектр радіостанцій, які здійснюють мовлення на різних мовах (англійська, французька, турецька). Незважаючи, на триваючий розвиток радіо, на тлі телебачення та друкованих ЗМІ воно виглядає досить скромно.

Особливе місце у системі функціонування ЗМІ в Болгарії посідає питання фінансування, особливо це актуально для державних медіа. Наприклад, практично весь медіа-бюджет 1998 р. розподілявся між двома каналами БНТ (Болгарське національне телебачення) та приватними компаніями „Нова телевізія” та „7 днів”: БНТ-1 – 81%, БНТ-2 – 10%, „Нова телевізія” – 6%, „7 днів” – 3% [7].

Важливим джерелом прибутків сучасних болгарських ЗМІ є реклама. Вона пройшла шлях розвитку від повної відсутності комерційної реклами до її появи на сторінках газет та журналів, в радіо та телебаченні наприкінці 80-х – початку 90-х рр. Піком розвитку реклами в Болгарії є 1995 р. Після спаду, в 1999 р., було відзначено нове рекламне зростання. Найбільшу роль на рекламному ринку Болгарії сьогодні відіграють телебачення і преса.

Власне, в 1998 р., після прийняття Закону „Про радіо і телебачення”, відбулися суттєві зміни в сфері надання послуг реклами радіо та телебаченням. Так, БНТ-1 було заборонено приймати рекламу у вечірній „прайм-тайм”. Пояснювалося таке рішення антимонопольною політикою держави. При цьому спостерігалось зменшення цільової аудиторії БНТ [4].

З 2000 р. стан розвитку ЗМІ в рекламній сфері дещо змінився. Відбувається формування нових гравців на ринку ЗМІ, основним їх завданням є висвітлення доброякісного інформаційного продукту. Тому, не дивно, що відбувається нагромадження іноземного капіталу в болгарському медіа-просторі, прикладом якого є відомий вливання капіталів відомого медіа магната Мердока.

Щодо рекламної діяльності самих ЗМІ, то в основну сьогодні рекламуються дискотеки, ресторани, таксі, ліки, косметика та кондитерські вироби. В різних регіонах Болгарії ведеться моніторинг витрат на рекламу в пресі, на телебаченні та радіо. Можна відзначити відсутність хороших спеціалістів з реклами в цій балканській країні. Очевидно, що реклама в ЗМІ в Болгарії буде розвиватися і далі. Важливим для Болгарії залишається приведення чинного законодавства країни до необхідних стандартів ЄС, яке буде регулювати всі сегменти ЗМІ, в тому числі і рекламу в ЗМІ.

Серед основних тенденцій розвитку болгарських ЗМІ можна відзначити наступні:

1. трансляція радіо- і телевізійних програм є одним з найбільш лібералізованих секторів ЗМІ;

2. ліцензії отримуються на двох рівнях: національному та місцевому масштабі;

3. конкурс серед кабельних телевізійних станцій зростає;

4. приватні оператори стають серйозним викликом для державних засобів масової інформації;

5. права та обов'язки журналістів не регламентовані;

6. найбільший рівень довіри мають державні електронні ЗМІ.

Щодо особливостей формування нормативної бази в сфері ЗМІ в Болгарії можна спостерігати наступну ситуацію: нормативне регулювання ЗМІ є нестабільним. У 1997 р. був прийнятий цілий ряд законодавчих, адміністративних актів. У листопаді 1998 р. був прийнятий новий Закон „Про радіо та телебачення”. В цілому 1998 р. відзначився певними змінами у сфері ЗМІ, щоправда все ж таки залишалися відчутні проблеми щодо свободи слова. За період з 1997 по 1999 рр. в Болгарії було прийнято ряд законів в сфері медіа. Зокрема, цей же Закон „Прорадіо і телебачення”, Закон „Про зв'язок”, які на той момент практично відповідали вимогам Європейського Співтовариства. Також це Закони „Про телекомунікації” і „Про авторські та суміжні права”. Ці закони забезпечують законодавчу базу для телекомунікаційного та мовного секторів [4].

Щодо Закону „Про радіо та телебачення”, то він гарантує [22]:

- незалежність радіо- і телевізійних операторів від політичного й економічного втручання;

- радіо- і телевізійні оператори не зобов'язані розкривати джерела інформації;

- цензура у будь-якій формі не допускається;

- будь-яка особа, яка стверджує, що її репутація була пошкоджена в ефірі, має право на доступ до відповідних архівів;

- посадові особи, уповноважені здійснювати контроль за дотриманням положень цього закону;

- радіо- і телевізійні оператори не повинні висвітлювати інформацію про особисте життя громадян без їх згоди;

- у разі порушення прав людини, що стосується оголошення інформації про їх приватне життя, радіо- і телевізійні оператори зобов'язані публічно вибачитися перед скривдженою людиною.

Закон передбачає вибори в Національну раду з питань радіо і телебачення (НРРТ). Відповідно, Національна рада є спеціалізованим незалежним колегіальним органом, який захищає свободу слова і незалежність радіо- і телевізійних операторів, а також інтереси глядачів та слухачів. Національна рада з питань радіо і телебачення складається з дев'яти членів, які призначаються терміном на шість років. Національна рада з питань радіо і телебачення здійснює нагляд за діяльністю радіо і телевізійних операторів, регулюючи наступні проблеми [22]:

- висвітлення виборів;

- дотримання вимог реклами;

- конфіденційність інформації;

Також Рада публікує щорічну доповідь про свою діяльність та має право накладати санкції.

У Законі Про радіо і телебачення, визначається, що Рада з електронних ЗМІ є незалежним спеціалізованим органом, який регулює діяльність радіо та телебачення, шляхом видачі ліцензій на проведення радіо і телевізійної діяльності. Власне у Законі „Про радіо та телебачення”, визначаються основні принципи функціонування Ради з електронних. В ньому визначаються обов'язки членів даної організації, порядок її обрання, термін її діяльності, обмеження щодо членства. У коло повноважень Ради з електронних ЗМІ входять два основні напрямки: загальне регулювання мовленнєвого сектору і конкретні завдання [20].

Можна зазначити наступні напрямки діяльності Ради:

- контроль за тим, як засоби масової інформації охоплюють висвітлення виборів у загальнодержавні й місцеві державні органи;

- контроль реклами;

- контроль та забезпечення дотримання вимог щодо спонсорства;

- захист конфіденційної інформації в діяльності ЗМІ;

- забезпечення захисту прав споживачів;

- контроль та забезпечення дотримання положень внутрішнього законодавства та міжнародних угод, ратифікованих Республікою Болгарією;

- контроль надання ліцензій на мовлення.

Ситуація в регулюванні болгарських ЗМІ була б іншою, якщо б положення Закону „Про телебачення і радіо” були втілені в практичній діяльності. Оскільки це не так, то необхідно знову повернутися до проблематики законодавчого регулювання болгарських ЗМІ. З осені 2001 р., неодноразово робилися спроби змінити систему регулювання, включаючи різні пропозиції внесення поправок до Закону „Про радіо і телебачення”. В 2003 р. був висунутий новий проект закону, який був гостро розкритикований. Проект закону був фактично заблокований.

Виникла необхідність розробки зовсім нового закону, який повинен бути створеним у результаті спільної діяльності Коаліцією болгарських ЗМІ, експертів у сфері ЗМІ та різних урядових та неурядових організацій. Закон передбачає збільшення рівня незалежності ЗМІ, створює нові умови функціонування Ради з електронних ЗМІ тощо.

Експерти в сфері ЗМІ визначають наступні чинники, які посилено впливають на діяльність ЗМІ декілька останніх років:

- відсутність суспільного визнання необхідності захищати свободу ЗМІ;

- недоліки діяльності органів регулювання ЗМІ;

- спроби здійснення політичного тиску на засоби масової інформації.

Однак, обговорення щодо нових поправок до Законів, чи створення нових механізмів контролю ЗМІ тривають [13].

Останнім часом в Республіці Болгарія широко ведеться дискусія щодо створення нового закону про засоби масової інформації і нового телекомунікаційного права. Тексти проектів охоплюють питання сучасних проблем в медійному просторі Болгарії, а також розвиток болгарського телекомунікаційного ринку. У цих проектах зокрема встановлюються основні принципи діяльності учасників, які працюють в медійній сфері, та положення про функціонування телекомунікаційних систем і послуг. Основним завданням цих проектів є розробка законодавства щодо ЗМІ в Болгарії, яке б наближалось до кращих європейських зразків законодавства і практики. Зокрема, в даних проектах врегульовано функціонування наглядових органів у сфері ЗМІ, а саме:

- Державного комітету з телекомунікацій;
- Національної ради телерадіомовлення;
- Національної ради мовлення.

Ще одним завданням таких проектів стало виявлення проблем у сфері медіа, які спричиняють хаос в радіомовленні та телекомунікаціях. Хоча, пропозиції щодо вирішення таких питань зустрілися з сильною критикою, особливо з боку болгарських журналістів та операторів. Противники побоюються, що прийняття закону дозволить уряду втручатися у функціонування засобів масової інформації а це призведе до падіння рівня свободи слова в країні. Таким чином, проекти даного характеру довелось болгарським політикам і медійникам відкласти у шухляду [18].

Однією з важливих проблем сучасної Болгарії є процедура ліцензування засобів масової інформації. Ліцензія видається на підставі двох законів – Закон „Про радіо і телебачення” і Закон „Про зв’язок”. Їх видає Державний телекомунікаційний комітет. Ліцензія повинна бути персональною. Ліцензії видаються терміном на 10 років. Нагляд за дотриманням цього закону, а також ліцензійних вимог, повинні здійснюватися Національною радою з питань радіо і телебачення. Раніше процес ліцензування був украй політизованим. Цьому процесові не вистачало прозорості та гласності. У 2001 р. були проведені реформи процедури ліцензування. Реформи були спрямовані на врегулювання політичного впливу на процес прийняття рішень про надання ліцензій. Відповідно до реформування були внесені поправки до Закону „Про радіо та телебачення” та Закону „Про телекомунікації”. Зміни в законі охоплювали широкий спектр змін процедури ліцензування, охоплюючи, сферу діяльності наземних операторів, кабельних та супутникових мовників.

Існують певні недоліки в правовій базі РБ щодо ЗМІ. Наприклад, відсутній механізм регулювання професійної поведінки в області ЗМІ, простежується постійний тиск на підбір інформації редакторами видань, часто медіа стикаються з некомпетентністю регулюючих органів тощо.

Ряд законодавчих актів в Болгарії прийнято відповідно до вимог директив ЄС та Європейської

конвенції про транскордонне телебачення, наприклад Закон „Про радіо та телебачення”, Закон „Про електровз’язок”, хоча, є ряд практичних проблем, які потребують корекції та покращення. Закон Про радіо та телебачення, Закон Про електровз’язок стосуються тільки радіо-і телевізійних операторів. Існують інші нормативні акти, які контролюють інші види ЗМІ. Звичайно, болгарське законодавство потребує корекції в деяких частинах [21].

Одною з особливостей сучасного ринку ЗМІ в Болгарії є те, що вони ще залишаються, як і раніше, залежними від політичних партій, лідерів, певних структур тощо. Щоправда, поступово така залежність зникає, що дозволяє більшості медійників вести відкрите, незаангажоване мовлення. Паралельно розглядається експертами медіа-ринку Болгарії питання власності медіаструктур країни, зокрема іноземними компаніями, наприклад, великим власником на болгарському ринку являється газета німецької медіа-групи Westdeutsche Allgemeine.

Окремо слід сказати про болгарську ЗМІ-коаліцію, яку була створена в 1999 р., що являє собою неколегіальний орган, основним завданням якого є регулювання діяльності ЗМІ та підготовка до прийняття рішення щодо них. Асоціація дуже активно представляє інтереси власників ЗМІ в Болгарії.

Ще однією вагомою проблемою є кримінальне переслідування журналістів за їх публікації, особливо це яскраво виражалося у перехідний період, коли при владі були почергово то ліві, то праві, а для виправдання їх політичної діяльності доводилося звертатися до не зовсім правових заходів щодо преси.

Особливе місце в системі регулювання діяльності сучасних засобів масової інформації залишається питання зв’язку діяльності ЗМІ з правами людини. Порівняно велика кількість неурядових організацій присвячують свою діяльність питанням та проблемам в області прав людини, засобів масової інформації, а також ролі ЗМІ у будівництві громадського суспільства. Зрозуміло, дуже важливо зосередити увагу саме на громадянському суспільстві, зазначити конкретні порушення прав людини, або ворожого ставлення до меншин (етнічних і релігійних). Засоби масової інформації створюють сприятливе середовище для суспільства. Деякі з них беруть на себе ініціативу по створенню власних проектів з питань прав людини, підтримки етнічних меншин тощо. До таких проектів відносяться: „Меншини в ЗМІ – реалії та забобони”, „Права людини і ЗМІ”, „Образ біженця в болгарських ЗМІ”, „Насильство та медіа” [20].

Важливим є регулювання доступу національних меншин до ЗМІ, адже ця проблема є досить актуальна для багатонаціональної Болгарії. Основна ідея полягає в тому, щоб гарантувати меншинам необмежений доступ до інформації на їх рідній мові.

В новому законодавстві щодо радіо та телебачення зазначається, що необхідно створити спеціальні програми для національних меншин, як на

загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. На жаль, ще не відбулось практичного втілення цих проєктів.

Панує думка, що болгарські ЗМІ зовсім не готові до захисту прав та задоволення інтересів національних меншин, не дивлячись на те, що було багато зроблено для того, щоб змінити стереотипи в ЗМІ стосовно меншин. Але цього виявилось зовсім недостатньо. Щоправда, РБ постійно активно бере участь у різних міжнародних програмах для врегулювання проблем національних меншин та прав людини в ЗМІ. Наприклад проєкт для балканських країн (Болгарія, Албанія, Греція, Македонія, Румунія, Туреччина та Югославія). Даний проєкт є явищем унікальним для балканських країн [20].

Таким чином, основними завданням болгарської держави в галузі функціонування ЗМІ у майбутньому є:

- створення нового Закону „Про радіо та телебачення” або внесення відповідних поправок, які б відповідали європейським стандартам;
- створення незалежного регулюючого органу в сфері електронних засобів масової інформації;
- зменшення рівня державного впливу на електронні засоби масової інформації, шляхом приватизації;
- створення системи прозорого фінансування державних електронних засобів масової інформації;
- створення вільного і конкурентоспроможного ринку послуг засобів масової інформації.

Прогнозуючи ж розвиток болгарських ЗМІ можна відзначити, що ситуація повинна нормалізуватися, і при правильно розробленій нормативній базі, Болгарія зможе створити прозорі, безконфліктні, якісні ЗМІ, які будуть працювати виключно в інтересах суспільства.

Джерела та література:

1. Вознесенська О. Діяльність аудіовізуальних засобів масової інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2010-3/10voazmi.pdf; 2. Вознесенська О. Механізм державного регулювання галузі аудіовізуальних засобів масової інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2010-2/10voazmi.pdf; 3. Громенко Ю. Система державного регулювання рекламної діяльності в зарубіжних країнах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/pppd/2009.../27.%20Gromenko.pdf; 4. Знакомые болгарские сюжеты [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sreda-mag.ru/mag/20/4.phtml>; 5. Й. Столте, Р. Сміт Європейський союз та структури прозорої власності ЗМІ: можливості для втручання регулюючих органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mediapolicy.siteunderdevelopment.com/wp-content/uploads/Yolande_2010-07-07.pdf; 6. Лютко Н. Нормативно-правове регулювання політичної реклами (український та міжнародний досвід). – Вісник Львівського університету. Серія Міжнародні відносини. Випуск 25, 2008. – С. 359-364; 7. Медіа-

простір Болгарії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ejc.net/media_landscape/article/bulgaria/; 8. Назайкин А. Знакомые болгарские сюжеты [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sreda-mag.ru/mag/20/4.phtml>; 9. Ніколова Р. Болгарія: здійснення оцифрування телевізійного мовлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://merlin.obs.coe.int/iris/2009/4/article7.en.html>; 10. Палагнюк Ю. Регулювання реклами та спонсорства в аудіовізуальних медіа в Європейському Союзі: приклад для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Politology/2009.../97-23.pdf; 11. Письменницький А. Висвітлення діяльності державних органів та державна підтримка засобів масової інформації України та Росії: порівняльна характеристика законодавства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/natural/vkhn/Pravo/2008_819/16.pdf; 12. Приходько О. Механізми журналістської саморегуляції: європейські рекомендації та українські реалії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.library.ukma.kiev.ua/e-lib/Mahisterium/.../12_pryhodko_o.pdf; 13. Прозорість медіавласності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mediapolicy.org/tv-across-europe/the-2005-television-across-europe-reports/television-across-europe-2005-2006-individual-country-reports-and-translations/media_bull1.pdf/view; 14. Софійська декларація Європейського семінару по зміцненню незалежності та плюралістичності ЗМІ в країнах Центральної і Східної Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://law.bymedia.net/index.php?option=com_content&task=view&id=206&Itemid=103; 15. Табакова В. Болгарія стикається з новими законами про радіо і телебачення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mediaonline.ba/en/?ID=301>; 16. Телебачення в Європі: більше каналів, менше незалежності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.soros.org/initiatives/media/articles_publications/publications/television_20090313; 17. Хоменко Д. Проблеми правового регулювання інформаційної сфери [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Spec/.../16_homenko_dv.pdf; 18. Georgiev V. Bulgaria draft regulation on media [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://merlin.obs.coe.int/iris/1998/7/article24.en.html>; 19. IREX: Индекс устойчивости прессы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogging.kz/node/5342>; 20. Media Bulgaria [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www-gewi.kfunigraz.ac.at/csbsc/country_reports/Media_Bulgaria.htm; 21. Zinovieva D. Supervising the mass media authorities in the Republic of Bulgaria [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cecl.gr/rigasnetwork/databank/REPORTS/r16/Bu_16_Zinovieva.html; 22. Zakon za radio i televizija Bulgaria [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mtict.government.bg/upload/docs/docbg20090821153342.doc.

Ivan Osadtsa

Main Trends of Mass Media Development in Modern Bulgaria

The article highlights main trends, perspectives and issues in media development in Bulgaria. Bulgarian mass media have run a long way from totalitarian regime to

УДК: 327: 339.94(498)

democracy. If we consider major changes in the media in recent years, the boom can be noted in their development. The author stresses on the important policy changes in the media and development of new statutory regulations.

Key words: mass media, law, radio, television, journalist, self-regulation, licensing.

© Віктор Петров
(м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РУМУНСЬКИХ ЄВРОРЕГІОНІВ

Чорноморський регіон є однією з ключових геополітичних систем на європейських теренах, що визначає не тільки регіональний баланс сил, але і континентальне їх співвідношення. Саме тому, аналіз форм співробітництва в Чорномор'ї загалом та участі у цих процесах Румунії є актуальним для української політичної науки і практичної політики. Адже євроінтеграційний досвід Румунії може стати корисним прикладом для нашої держави на цьому шляху. Діяльність єврорегіонів є однією з форм прояву міждержавної співпраці у Чорноморському регіоні. В статті досліджуються особливості функціонування єврорегіонів, до яких входять повіти Румунії.

Ключові слова: Чорноморський регіон, міжнародна співпраця, єврорегіон.

Сьогодні Чорноморський регіон є однією з ключових геополітичних систем на європейських теренах, що визначає не тільки регіональний баланс сил, але і континентальне їх співвідношення. Саме тому, аналіз форм та рівнів міждержавного співробітництва в Чорномор'ї загалом та участь у цих процесах Румунії є актуальним для української політичної науки. Адже євроінтеграційний досвід Румунії, що виступає одночасно і партнером, і конкурентом України на чорноморських теренах, може стати повчальним прикладом для нашої держави на цьому шляху.

Метою даної статті є дослідження участі Румунії в одній з форм чорноморської регіональної співпраці – функціонуванні єврорегіонів. Можна виокремити низку наукових доробок українських фахівців, присвячених з'ясуванню особливостей існування спільних українсько-румунських єврорегіонів. Серед них варто вказати буковинських дослідників І.Буркута, С.Гакмана, А.Круглашова, В.Фісанова, Ю.Юрійчука тощо [7-10, 16, 20]. Окремо зазначимо румунських та молдовських вчених, які присвятили свої праці проблематиці ефективності співробітництва в рамках єврорегіонів: Д.Бабере, В.Гапенчук, В.Гуцу, В.Мошняга, Ш.Пурич та інші [5, 11, 12, 17, 18]. Але, в той же час, варто констатувати відсутність в українській політичній науці праць, які б охоплювали дослідження функціонування всіх єврорегіонів, до яких входять повіти Румунії.

Перш ніж звернутись безпосередньо до вивчення специфіки функціонування румунських єврорегіонів, варто визначити термін «міжнародна співпраця» загалом. Це поняття відображає такий процес взаємодії двох або декількох акторів, в якому виключається

застосування озброєного насильства і домінують пошуки реалізації спільних інтересів [21, с. 255]. Сюди входить дво- і багатостороння дипломатія, діяльність з укладання союзів та партнерських угод, заснування міжнародних організацій тощо.

Особливе значення на сучасному етапі набуває регіональна співпраця, тобто взаємодія країн-сусідів, об'єднаних конкретними географічними та політико-економічними умовами. Адже, незважаючи на можливість об'єктивного існування ряду розбіжностей між сусідніми державами, що виражають тимчасовий кризовий стан їх відносин, реалізація суб'єктивного інтересу до співпраці в різних сферах – прямий спосіб найефективніше захистити власні національні інтереси.

Характеризуючи систему взаємодії та співпраці в Чорноморському регіоні, варто виділити структурні рівні її реалізації:

1) Міждержавний - ОЧЕС, ПАЧЕС, ГУАМ, Чорноморський форум «За діалог та партнерство», Чорноморський єврорегіон.

2) Міжрегіональний – Міжнародний чорноморський клуб, єврорегіони.

3) Суб'єктний.

Зауважимо, що взаємодія здійснюється переважно на таких напрямках як економічний, енергетичний, транспортний, екологічний, безпековий, академічний і культурний.

Так, особливої уваги на міжрегіональному рівні співпраці в Чорномор'ї заслуговує функціонування єврорегіонів, до складу яких входять повіти Румунії. Загалом, визначити це поняття можна наступним чином: єврорегіон (англ. Euroregion) - європейська форма міжнародної інтеграції, заснована на тісній співпраці двох або декількох територіальних утворень, розташованих в сусідніх прикордонних районах держав Європи.

У першочерговому значенні цей термін застосовувався до домовленостей про співробітництво місцевих влад сусідніх територій, що належать до різних держав. Але сьогодні єврорегіони виокремлюються не тільки за функціональними (сукупність організаційних структур), але й за територіальними ознаками. У діяльності єврорегіонів беруть участь як місцева, так і регіональна влада, а в деяких випадках їх офіційними членами стають агенції регіонального розвитку, торгово-промислові палати, різні групи та асоціації.

На сьогоднішній день в Європі нараховується